ગુજરાતમિત્ર
તથા ગુજરાતદર્પણ સ્થાપના:૧૮૬૩
તા.૨૧ ઓક્ટોબર ૨૦૧૩

ભારતમાંથી ઠેર ઠેર સોનું નીકળશેઃ કહેતા ભી દીવાના ઔર સુનતા ભી દીવાના

થોડા દિવસ પહેલાં દુનિયાને ડૌંડિયા ખેડાગાંવની ગંધ પણ નો'તી ને હવે એ ગામ જગમશહૂર થઈ ગયું છે. ભારતમાં જ બને એવી વાત એ બની છે કે ઉત્તર પ્રદેશના ઉન્નાથ જિલ્લાનું ડૌંડિયા ખેડાગાંવ એક સાધુની આંખોમાં આવ્યું ને તેણે જાહેર કર્યું કે અહીંના રાજારાવ રામબખ્શ સિંહના ખંડેર થઈ ચૂકેલા કિલ્લા નજીક ૧૦૦૦ ટન સોનું દટાયેલું પડ્યું છે ને આપણી સરકાર તથા પુરાતત્વ વિભાગની મશીનરી ધંધે લાગી ગઈ છે. શુક્રવારે ખંડેર નજીક ખોદકામ પણ શરૂ થઈ ગયું ને ૧૨ સભ્યોની ટીમ તેમાં કામે લાગી ગઈ છે. મંદિરમાં વિધિવત્ પૂજા થઈ. એરિયાને કવર કરી લેવાયો અને ૧૪૪મી કલમ લાગુ કરી દેવાઈ. ભૂલેચૂકે સોનાની ગંધ પણ આવી તો ૨૦૦ મીટર સુધીનો વિસ્તાર 'નોએમ્સ લેન્ડ' જાહેર કરી દેવાશે. ગામ એકાએક વિશ્વની નજરે ચડ્યું છે ને જિલ્લાની ઓળખ બની ગયો છે. ખોદકામનાં સાધનો એટલાં પુરાણા છે કે મહિના સુધી સોનાનાં દર્શન થાય તેમ લાગતું નથી. આજુબાજુના લોકો પણ સોનાના ખજાનાને જોવા ટોળે વળી ગયાં છે. ખાવાપીવાની દુકાનો મંડાઈ ગઈ છે. મીડિયા, પ્રશાસનિક અધિકારીઓ અને લોકો મોટી સંખ્યામાં હાજર થઈ ગયાં છે. દેખીતું છે કે પોલીસ ફોર્સ પણ વધે જ. ડૌંડિયાગાંવની આસપાસ સોનું હોવાનો તર્ક એટલો જ છે કે, ૧૮૫૭માં રાજા રાવ રામબખ્શ સિંહનું શાસન હતું ને ૧૮૫૭માં અંગ્રેજ સરકારે તેમને ફાંસી આપી દીધેલી. રાજઘરાણાને કારણે સોનું હોઈ શકે તે તર્ક સાવ મિથ્યા લાગતો નથી, પણ તે તો ત્યારે જો સોનું મળે, અજવાળું હતું એટલે ખોદકામ થાય તો કંઈ ને કંઈ મળે તેમાં નવાઈ નથી, પણ ૧૦૦૦ ટન સોનું મળી આવે એ વાત ભેજામાં ઉતારવાનું મુશ્કેલ છે. આ વાતની જાહેરાત શોભન સરકાર નામના સાધુએ કરી. તેને સપનામાં ખુદ રાજા રાવ રામબખ્શ સિંહ આવ્યા ને તેમણે કિલ્લાના ખંડેરમાંથી ખજાનો ખેંચી કાઢવાનું જણાવ્યું તેમ કહ્યું. 'સરકાર' તો જાગ્યો જ, સરકારો પણ જાગી. રામબખ્શ ડૌંડિયા ખેડા સ્ટેટના ૨૫મા શાસક હતા. ૧૮૫૭માં તેમની અંગ્રેજો સાથે ટનાટની થઈ ગઈ ને અંગ્રેજોએ તેમને ઝાડ પરથી લટકાવીને ફાંસી આપી દીધી.

શોભન સરકારને સપનું પડે ને તેને સોનું દેખાય તેમાં નવાઈ નથી, પણ આ વાત તે સરકાર સુધી પહોંચાડે છે ને સરકારો પણ રઘવાઈ થઈને સોનું સોનું કરતી, મજૂરીએ લાગી ગઈ તે આશ્ચર્યનો પાર નથી રહેતો. શોભન સરકારને પણ રસ પડે છે ને બધું રાષ્ટ્રીય સ્તરે શરૂ થઈ જાય છે. શોભન સરકારે, સરકારોને એવો દિલાસો આપ્યો કે સોનું નીકળશે તો આ દેશની સમસ્યાઓમાં થોડી રાહત મળશે. શોભન સરકારનો ઈરાદો સારો છે. તે સ્થાનિક સ્તરે વિકાસ ઈચ્છે છે ને તે પછી કેન્દ્રીય સ્તરે સંપત્તિનો ઉપયોગ થાય તેવી અપેક્ષા રાખે છે.

ખજાનો મળશે જ એવું અત્યારે તો ખાતરીપૂર્વક કહી શકાય તેમ નથી, પણ તેમના શિષ્ય સ્વામી ઓમને પૂરી ખાતરી છે કે ખજાનો મળશે જ. જો નહીં મળે તો ઓમ પોતાનું ડોકું વધેરવવા તૈયાર છે. ઓમનું કહેવું છે કે, ખોદકામ કાયદેસર થવું જોઈએ,

તો ઓમ પોતાનું ડોકું વધેરાવવા તૈયાર છે. ઓમનું કહેવું છે કે ખોદકામ કાયદેસર થવું જોઈએ ને ખજાનાના ૨૦ ટકા વિસ્તારના વિકાસ માટે ખર્ચાવા જોઈએ. વાંદરાને નીસાણી મળીધ્ય તેમ ઠેર ઠેર ખજાનાની જ ચર્ચા છે. ખજાનો મળે ત્યારની વાત ત્યારે પણ ઉત્તર પ્રદેશ સરકારનો ઈરાદો છે કે ખજાનો જો નીકળે તો હરામખોરી જ વધવાની છે તે નક્કી છે ખજાનો મળશે તો કેટલાકને એમ પણ છે કે મોંઘવારી ઘટશે ને સોનાના ભાવ પણ ઘટશે. કેટલાક ૧૦૦૦ ટન સોનું કેટલાનું થાય તેના દાખલા ગણવામાં પડ્યા છે. ખજાનાની વાતે ઘણાને કામચોર બનવાની દિશામાં જવાની ફરજ પાડી હોય તો નવાઈ નહીં.

વાત આટલેથી જ અટકતી નથી. શોભન સરકારના શિષ્ય સ્વામીઓએ જે નવા ખજાનાની મોસમ પણ બેસાડી છે. ફતેહપુર જિલ્લાનું આદમપુર ગામમાં ટીંબા સરકાના કિલ્લાની પાસે ૨૫૦૦ ટન સોનું દબાયેલું પડ્યું છે. આ ખબર મળતા જ ફતેહપુરમાં પણ સ્થાનિય શાસકોની દાઢ સળવળી છે. પણ ખોદકામના સાધનો ને તેની ગતિ જોતા એક સાથે તરત જ ૧૦૦૦ ટન સોનું જોવા મળે એ શક્ય નથી. સોનું જુદા જુદા ભાગો માંથી મળે તેમ હોય તો તે રીતે ખોદકામ કરવું પડે ને તેમાં મહિનાથી વધારે સમય લાગવા સંભવ છે.

જિલ્લાધિકારી વિજય કિરણઆનંદે પહેલો પાવડો મારીને સોનાનું જાણે ઉદ્ઘાટન કરી દીધું છે. ૨૦-૨૫ ફૂટ ઊંડે ખોદાય તો જ કંઈ સોનાનો પત્તો લાગે એમ કહેવાય છે. શંકા તો એવી પણ છે કે આ બહાને લોકોની તે પ્રશાસનની અવરજવર વધે તો આ સિરનો વિકાસ તો થઈજા એ માટે પણ કોઈએ ગોળો ગબડાવ્યો હોય એમ બને.

સાધુ કરતા ચેલાને સાધુમાં વધારે ભરોસો છે તેનો દાવ છે કે સરકાર અમેરિકા પાસેથી લે છે તેના કરતા વધુ સોનું તો સાધુ 'સરકાર' ઉપલબ્ધ કરાવી શકે તેમ છે.

કોઈકને આ વાત 'જોકર' નામની ગયે વર્ષે આવેલી ફિલ્મ જેવી લાગે છે એમાં જેમ વિકાસ થાય છે તે રીતે ડૌંડિયાખેડા ગાવનું પણ નસીબ ફરી જશે તેવું કેટલાકને લાગે છે એમ પણ આ ગામમાં વીજળી પાણીની તંગી છે જ બીજી બાજુએ વર્ષોથી અહીં સોનું હોવાની વાત ચર્ચાતી આવી છે. પણ કોઈ અનિષ્ટ થવાના ભયે હિંમત થઈ નથી. હવે જ્યારે રાજાએ પોતે જ કહ્યું હોય કે સોનું મળશે તો તે ગ્રામજનોને તો શંકા કરવાનું કારણ જ ક્યું રહે છે? રાજાને ફાંસી થવાને દોઢસો વર્ષ થઈ ગયાં છે છતાં ઘણાને રાજા ચારપાંચ સૈનિકો સાથે ઘોડા પર આવતા દેખાય છે. ઘોડાના ડાબલાની છાપના પુરાવાઓ પણ છે. આ બધું જ દેખાતાને ખોદકામ કરવાને ગણવા જેવું છે. કઈ હદે આપણે વિચારીએ છીએ તેનો આ નમૂનો છે. ખરેખર તો ૧ ગ્રામ સોનું પણ આ જગ્યાએથી મળવું ન જોઈએ, કારણ કે સોનું મળશે તો આ બધી જ વાતો ખરી થઈ જશે ને લોકો વધુ અંધકાર યુગમાં ધકેલાશે કોઈ અદાવતને કારણે દુશ્મને ખતમ કરવા પણ સપનાની વાતનો દુરુપયોગ કરી શકે. ઠેર ઠેર કારણ વગરના ખોદકામ થશે ને હરામનું શોધવાની લાલચોમાં વધારો થશે એટલે સોનું ન નીકળે તે જ ઈચ્છવા જેવું છે. માંડ આગળ વધતો દેશ વહેમ ને અંધશ્રદ્ધામાં ફસાશે. સોનું નીકળે ને પ્રજાનું કલ્યાણ થાય એ વાતમાં દમ જરૂર છે. પણ આ રીતે મળતા લાભો લોકોને કામચોર ને મફતનું શોધતા કરશે. આમ પણ સાધુઓની લંપટ લીલાઓ માંથી આપણે ઊંચા નથી આવતા ત્યાં સાધુ અંધશ્રધ્ધાના વિકાસનું નિમિત્ત બનશે તો સાધુઓનું બિનજરૂરી વર્ચસ્વ વધશે. વહેમ, ટોટકા, લીંબુ મરચાંને ઘોડાની નાળ જેવી બાબતો તરફનું આકર્ષણ વધશે. ધારો કે ૧૦૦૦ ટન સોનું મળે છે. તો શું આપણું માનસ તેને તકનીક વૈજ્ઞાનિક દ્દષ્ટિએ જોઈ શકે તેમ છે?

પુરાતત્વ વિભાગને સરકારો કે જે રીતે ખોદકામમાં લાગી છે તે ઘોર ખોદવા જેવું તો નહીં કરે ને તે વિચારવાનું રહે. ખોદકામ પૂરું ન થાય ત્યાં સુધી રહસ્ય છેલ્લે સરકાર 'દેવ' થઈ જશે. ચેલો ઓમ માથું ઊંચું રાખી ફરશે. સૌથી મોટો ડર આ ઘટના દ્વારા વહેમના ફેલાવાનો છે. સરકારો ને સાધુની વાતમાં ભરોસો સો ટકા પડ્યો છે. એક તરફ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી કેન્દ્ર સરકારને ટોણો મારે છે કે સોનું શોધો છો તેના કરતા સ્વિસ બેન્કમાં પડેલા કાળા નાણાને શોધો તો ખજાનો શોધવાની જરૂર જ ન પડે. આ જાણીને કોંગ્રેસી પ્રવક્તા તપી જાય છે કે મોદી સમજયા વગર જ બોલ્યે રાખે છે રેણુકા ચૌધરીએ કહ્યું કે આ ઈલાકાને જીએસઆઈ દ્વારા સર્વે થયો તો ખબર પડી કે અહીં કોઈ ધાતુ છે. આ ધાતુ સોનું હોઈ શકે તો તે બીજી કોઈ ધાતુ પણ હોઈ શકે. અખિલેશ યાદવ પણ સાધુ ફરતે બણબણી આવ્યા છે.

વાજતેગાજતે વાત સુપ્રીમ સુધી પહોંચી છે. સુપ્રીમ કોર્ટમાં એક જનહિતની અરજી થઈ છે કે તેમાં માંગ કરવામાં આવી છે કે ખોદકામ સુપ્રીમની દેખરેખ હેઠળ થાય અને ખજાનો મળે તો તેની લૂંટાલૂંટ ઝૂંટાઝૂંટ રોકી શકાય સુપ્રીમે આ અરજી મંજૂર રાખી છે.

હવે છેલ્લે એક ગમ્મત જોઈએ.

રાજા રામબખ્શ સિંહે અંગ્રેજો સાથે લડાઈ કરવી પડી. તે પછી જીવ ખોવો પડ્યો તેમાં એક કારણ સંપત્તિના સભાવનું પણ છે. સવાલ એ થાય કે ૧૦૦૦ ટન સોનું તેની પાસે હોત તો તેની ફરજ ન પડતે. મતલબ કે રાજા બરાબર જાણતો હતો કે તેની પાસે સોનું નથી. ને ક્યામત જુઓ કે રાજા રામલખશસિંહ પોતે શોભન સરકારના સપનામાં આવે છે તેને કહે છે કે ૧૦૦૦ ટન સોનું દેવાનું છે ને શોભન સરકારને ફરીથી મેળવી લો. હસવું આવે તેવી વાત છે. એ ખરું કે સપનાંને તર્ક જોડે લેવાદેવા નથી. સાધુને સપનું આવ્યું પણ હશે ઉકેલ પણ વાજબી રીતે જ દેખાયો હશે. ૧૦૦૦ થી સોનું ૨૧૪૦ કરવું હોત તો તેણે જ અંગ્રેજો ખરીદી ના લીધા હોત? પણ લોભને થોભ નથી. ધારો કે સોનું નીકળે છે તો તે કટેલો ખર્ચ મળી રહેશે. પણ એવું નથી થતું તો ખોદકામનો ને બીજા વ્યવહારોનો જે ખર્ચ તે કોના ભોગે? આ પ્રજાના પૈસાનો બગાડ નથી? પણ માનવ મત બધા જ તર્કોથી ઉપર રહે છે. એ સ્થિતિમાં સોનું મળે તો પ્રજાની સરકારની બૌધ્ધિકોની બરાબરની કસોટી થશે. સોનું મળે તો ય દુખદે ને ન મળે તો ય દુખ. જો લોભ ખોટો પડે તો ગમે. કોઈપણ લાલચની સામે પ્રજાને પછાત, લોભી, અંધશ્રધ્ધાળુ સિધ્ધ થતી જોવાનું ન આવે તો સારું.

અક્ષરની આરાધના

સંપાદક : દીપક મહેતા

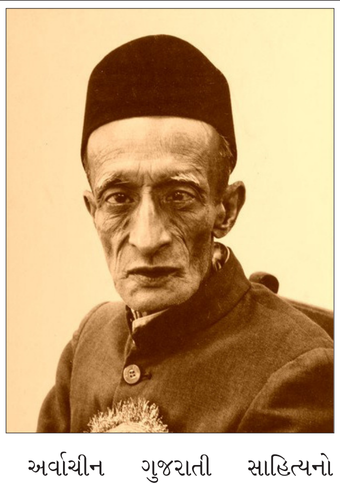

અવતરણની અતરદાની

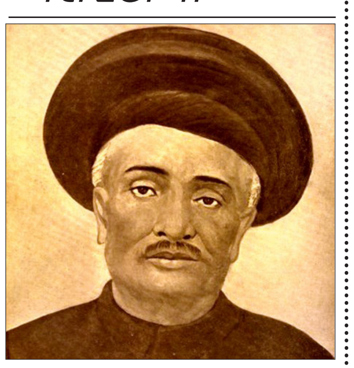

દેશ ઉપર પ્રીતિ રાખવી અને તેનો ખોટો અભિમાન રાખવો એ બેમાં બહુ ફેર છે. દુનિયાના ઘણાખરા માણસો પોતાના દેશની ખોટી તારીફ કરવામાં, અને બીજા દેશની નિંદા કરવામાં જ દેશપ્રીતિ આવી રહેલી હોય એમ સમજતા દેખાય છે. પોતાના દેશનું તે સારું અને પરદેશનું તે ખોટું એવી એ લોકોની સાધારણ સમજ છે. આવી સમજથી છતી આંખે આંધળા થઈને ફરે છે અને રાતને દિવસ કહેતા જરા પણ આચકો ખાતા નથી. આપણા લોકોમાં પણ આવો ખોટો અભિમાન ઘણો જ જોવામાં આવે છે. આપણી તે પવિત્ર ભૂમિ અને બીજા બધા મુલકોના રહેનારા તે મ્લેચ્છ. આપણો દેશ સારો, આપણી વિદ્યા સારી, આપણો આચાર સારો, આપણી રીતભાત સારી, અને આપણું સઘળુંયે સારું એમ સાધારણ લોકો પણ સમજે છે. એ વાત ખરી કે આજ કાલ પરદેશીઓના પરાક્રમ અને કળાકૌશલ્યનાં કામો જોઈને એ અભિમાન ઓછો થવા લાગ્યો છે, તો પણ ધર્મ અને આચારની બાબતમાં તો હજી એટલો જ અભિમાન કાયમનો કાયમ છે. આવી રીતે ખોટો અભિમાન રાખવાથી દેશને કંઈ પણ ફાયદો નથી. ખરો દેશાભિમાન તો બહુ દુર્લભ છે. અને ખોટા દેશાભિમાનથી તો આપણે જેમ બને તેમ દૂર રહેવાને જ પ્રયત્ન કરવું જોઈએ.

નવલરામ લક્ષ્મીરામ પંડ્યા

(રમેશ મ. શુક્લ સંપાદિત નવલગ્રંથાવલિ , ખંડ ૨માંથી સંકલિત કરેલા અંશો)

પ્રોફાઇલ

હાસ્યકારોના ગ્રુપફોટોમાં લોંગકોટ પહેરીને બેઠેલા એકમાત્ર લેખક

અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્યનો શ્રેષ્ઠ કવિ કોણ એવા સવાલના જવાબ રૂપે આપણી સામે એક કરતાં વધુ નામ આવે. શ્રેષ્ઠ નવલકથાકાર કોણ, શ્રેષ્ઠ વાર્તાકાર કોણ, એવા પ્રશ્નોના જવાબ અંગે પણ એકમતિ સધાવી મુશ્કેલ. પણ ગુજરાતી ભાષાનો શ્રેષ્ઠ હાસ્યકાર કોણ, એવા સવાલનો માત્ર એક જ જવાબ હોઈ શકેઃ જ્યોતીન્દ્ર હ. દવે. ૧૯૦૧ના ઓક્ટોબરની ૨૧મી તારીખે જન્મેલા જ્યોતીન્દ્રભાઈ આપણી ભાષાના અપૂર્વ અને અદ્વિતીય હાસ્યકાર છે. આવા અનન્ય હાસ્યકારના જન્મને આજે ૧૧૨ વર્ષ થયાં. સુરતમાં જન્મેલા અને ભણેલા જ્યોતીન્દ્રભાઈ ૧૯૨૬માં કનૈયાલાલ મુનશીના સહાયક તરીકે કામ કરવા મુંબઈ આવ્યા અને તેમના જીવનની દશા અને દિશા બદલાઈ ગઈ. અભ્યાસકાળ દરમ્યાન તેમનો લોટરીનું પરિણામ નામનો લેખ કોલેજના મેગેઝીનમાં છપાયો હતો. ત્યારે મિત્રોમાં કવિ તરીકે ઓળખાતા. ૧૯૨૮માં પ્રગટ થયેલ પ્રથમ પુસ્તક વિષપાન કરુણ રસથી ભરપૂર ઐતિહાસિક નાટક છે. મુનશીના સહાયક તરીકે જોડાયા પછી પોતાનું નામ જાહેર કર્યા વગર તેમણે ગુપ્તાની નોંધ પોથી ના લેખ ગુજરાત માસિકમાં લખવાનું શરૂ કર્યું, અને ગુજરાતને તેનો અનન્ય હાસ્યકાર મળી ગયો. ૧૯૩૧માં રંગતરંગ નો પહેલો ભાગ પ્રગટ થયો ત્યારથી માંડીને ૧૯૮૦ના સપ્ટેમ્બરની ૧૦મી તારીખે જ્યોતીન્દ્રભાઈનું અવસાન થયું તે પછી કૃષ્ણવીર સંપાદિત વાંગ્મય ચિંતન પુસ્તક ૧૯૮૪માં પ્રગટ થયું ત્યાં સુધીમાં જ્યોતીન્દ્રભાઈનાં ૨૫ જેટલાં પુસ્તકો પ્રગટ થયાં.

તમે શા માટે લખો છો? એવા સવાલના જવાબમાં જ્યોતીન્દ્રભાઈએ કહેલુંઃ મોટા ભાગના માણસો જે કારણસર પરણી જાય છે તે જ કારણસર હું લખું છું મોટે ભાગે દેખાદેખીથી ને કૈંક અંશે અન્યોના આગ્રહને લીધે. પણ તેમના હાસ્યરસની સૃષ્ટિ વિશાળ છે, વૈવિધ્યસભર છે. પોતાના માથા પરની ટાલથી માંડીને દુનિયાના હાલ સુધીના કોઈ પણ વિષય પર તેઓ લખી શકે છે. તેઓ આપણી બહારની અને આપણી અંદરની અસંગતિઓથી આપણને સભાન કરી આપણને હસાવે છે અને હસાવીને સભાન કરે છે. પણ તેમણે બીજાઓને નિમિત્ત બનાવીને જેટલું લખ્યું છે તેટલું જ કે તેથી વધારે પોતાની જાતને નિમિત્ત બનાવીને લખ્યું છે. રામપ્રસાદ બક્ષીએ કહ્યું છે તેમ સામાન્ય દૃષ્ટિને જેમાં હાસ્યપ્રેરક કંઈ ન જણાતું હોય તેવા પ્રસંગોનું પણ એઓ જયારે હાસ્યપ્રેરક નિરૂપણ કરે છે ત્યારે હાસ્યરસ વસ્તુગત કે દ્રવ્યનિષ્ઠ નહિ પણ વાણીગત અને વક્તૃત્ત્વનિષ્ઠ હોય છે, એટલે કે હાસ્યનાં કારણો જ્યોતીન્દ્રે યોજેલી વાણીમાં, અનપેક્ષિત સાદૃશ્ય કલ્પનામાં, કે વિસ્મયકારક સંવાદલીલામાં હોય છે. જ્યોતીન્દ્રભાઈના હાસ્યની એક આગવી વિશિષ્ટતા એ છે કે મોટે ભાગે તે બુદ્ધિપૂત અને તર્કનિષ્ઠ હોય છે. તેમનામાં મધ્યકાલીન કવિ અખાનું આખાબોલાપણું છે, પણ તેમનામાં કડવાશ નથી. તેમનામાં વિચારકનું ઊંડાણ છે, પણ કૃત્રિમ ગાંભીર્ય નથી. ફીલસૂફનું તાટસ્થ્ય છે, પણ લાગણીશૂન્યતા નથી. તેમના બુદ્ધિપૂત અને તર્કનિષ્ઠ હાસ્યને પીઠબળ મળ્યું છે તેમની બહુશ્રુતતા તરફથી. માત્ર વિવિધ ભાષાઓ અને તેમનાં સાહિત્ય જ નહિ, પણ સૌન્દર્યશાસ્ત્ર, શાસ્ત્રીય સંગીત, આયુર્વેદ, ઈતિહાસ, મનોવિજ્ઞાન, રાજકારણ, સમાજ શાસ્ત્ર, એમ અનેક જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોની જાણકારી અને માહિતી તેઓ પોતાના લેખોમાં હસતાં રમતાં સેરવી દે છે. તેમના જેવી વર્સેટીલીટી આપણા બીજા કોઈ હાસ્યકારમાં જોવા મળતી નથી. વિનોદ ભટ્ટે કહ્યું છે તેમ તેમનામાં રહેલા પંડિતે તેમને હાસ્યના સર્વોચ્ચ સ્થાને બેસાડ્યા છે. તેમનામાં રહેલા પંડિત અને હાસ્યકાર વચ્ચે દ્વન્દ્વયુદ્ધ થાય તો પહેલા જ રાઉન્ડમાં પેલો પંડિત હાસ્યકારને ચિત કરી દે. જ્યોતીન્દ્રભાઈએ માત્ર એક જ હાસ્યરસપ્રધાન નવલકથા લખી, અને તે પણ પરમ મિત્ર ધનસુખલાલ મહેતાની ભાગીદારીમાં. ૧૯૩૬માં પ્રગટ થયેલી અમે બધાં માં કોઈ નાયક નથી એવી ફરિયાદ કેટલાક વિવેચકોએ કરી છે, પણ કોઈ વ્યક્તિ આ નવલકથાના નાયકપદે નથી, આ કૃતિના નાયકપદે તો છે સુરત શહેર અને તેનું જનજીવન. અમે બધાં નો હાસ્યરસ સુરત પાસે વહેતી તાપી નદીના પ્રવાહ જેવો, ભલે કૈંક મંથર ગતિએ વહેતો, પણ વિશાળ પટવાળો અને બારમાસી છે. પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા બન્ને એક સાથે બહુ ઓછા લેખકોને મળતી હોય છે. જ્યોતીન્દ્રભાઈને એ બંને ભરપૂર પ્રમાણમાં મળી હતી. ટૂંકી વાર્તાના લેખકો અંગે મેક્સીમ ગોર્કિએ કહેલું કે બધા વાર્તાકારો ગોગોલના ઓવર કોટ માંથી ટપકી પડ્યા છે. (ઓવર કોટ એ ગોગોલની એક પ્રખ્યાત વાર્તાનું નામ છે.) જ્યોતીન્દ્રભાઈ ઓવરકોટ તો નહિ, પણ આજે તો હવે ભાગ્યે જ જોવા મળતો લોંગ કોટ હંમેશાં જાહેરમાં પહેરતા. એટલે તેમના અનુગામી હાસ્ય લેખકો વિષે આપણે કહી શકીએ કે એ બધા જ્યોતીન્દ્રભાઈના લોંગ કોટમાંથી ટપકી પડ્યા છે. ગુજરાતના સર્વકાલીન હાસ્યકારોનો જો એક ગ્રુપફોટો પડાવવાનો હોય તો તેમાં લોંગ કોટ પહેરીને ખુરસી પર બેસવાનું માન એક માત્ર જ્યોતીન્દ્રભાઈને જ મળે. બાકીના બધા હાસ્યકારોએ હાફ કોટ પહેરીને, અદબ વાળીને તેમની પાછળ ઊભા રહેવું પડે.

ટ્રિબ્યૂટ

ગુજરાતીને ૨૧મી સદીને સુયોગ્ય બનાવનાર ભાષાના ભેખધારી

નહોતા એ સર્જક, નહોતા વિવેચક, નહોતા અધ્યાપક, અરે! એ પત્રકાર પણ નહોતા. અને છતાં ગુજરાતી ભાષાને એકવીસમી સદીમાં લઈ જવા માટે તેમણે એ સૌ કરતાં વધુ પુરુષાર્થ કર્યો. એમનું નામ રતિલાલ ચંદરિયા. ૧૯૨૨ના ઓક્ટોબરની ૨૪મી તારીખે નાયરોબીમાં જન્મ. ગયે અઠવાડિયે ૧૩મી ઓક્ટોબરે અવસાન. કોલેજનો અભ્યાસ પણ પૂરો કર્યો નહોતો. કુટુંબનો ધંધો સંભાળીને તેને ખૂબ વિકસાવ્યો, ઉદ્યોગપતિ બન્યા. દુનિયાના ૬૨ દેશોમાં તેમની કોઈ ને કોઈ કંપનીની શાખા છે. પણ એમની શાખ તો પ્રસરેલી છે જ્યાં જ્યાં વસે એક ગુજરાતી ત્યાં ત્યાં. ખાસ્સી મોટી ઉંમરે તેઓ પ્રેમમાં પડ્યા ના, ના. કોઈ વ્યક્તિના પ્રેમમાં નહિ, કમ્પ્યુટરના પ્રેમમાં. બીજાની થોડી અને પોતાની ઝાઝી મહેનતથી કમ્પ્યુટર વાપરતા થયા. પણ સ્ક્રીન પર બધું અંગ્રેજીમાં જ જોવા મળે, એ જમાનામાં. રતિભાઈને થયુંઃ મારી ગુજરાતી ભાષા કમ્પ્યુટરના સ્ક્રીન પર કેમ નહિ? આજે તો માન્યામાં ન આવે તેવા ખાંખાંખોળાં કર્યાં, મથામણો કરી, પરસેવો પાડ્યો. પણ ધીમે ધીમે સાથીઓ મળતા ગયા. દિશા સૂઝવા લાગી. અને જન્મ થયો ગુજરાતીલેક્સિકન ડોટ કોમ નો. આપણી ભાષાનો પહેલો ઓનલાઈન શબ્દકોશ. કોઈ પણ ગુજરાતી શબ્દની જોડણી જાણવા, અર્થ જાણવા, તેનો અંગ્રેજી પર્યાય શોધવા હવે મોટાં મોટાં થોથાં ઉથલાવવાની જરૂર નથી રહી.

માઉસની એક ક્લિક કરો, જોઈતી જોડણી, અર્થ, પર્યાય જાણો. કહેવાય છે કે સંતોષી નાર સદા સુખી. પણ રતિભાઈનો જીવ જરાય સંતોષી નહિ. એક ડીક્ષનરીથી કેમ ચાલે? ગુજરાતીનો સૌથી મોટો, સર્વગ્રાહી શબ્દકોશ કયો? ભગવદ્ગોમંડળ કોશ. તે આખેઆખો તેમણે મૂકાવી દીધો વેબસાઈટ પર. પછી પણ વખતો વખત તેમાં નવો ને નવો ઉમેરો થતો જ ગયો છે. હજી થોડા દિવસ પહેલાં જ, તિથિ લેખે રતિભાઈના જન્મ દિવસે જંબલ-ફંબલ નામની રસપ્રદ કહેવતરમત અને ગુજરાતી સુવિચારો ઉપરાંત ગુજરાતી-જાપાનીઝ અને ગુજરાતી-ચાઈનીઝ શબ્દકોશની મોબાઈલ એપ્લિકેશન રજૂ કરવામાં આવી છે. આપણી સાહિત્યની સંસ્થાઓ, તેનાં સત્તાસ્થાનો પર બેઠેલાઓ, હજી ગઈ કાલ સુધી કમ્પ્યુટર માટે સૂગ ધરાવતા હતા, આજેય ખુલ્લા દિલે ને હાથે તેને આવકારનારા બહુ ઓછા. એટલે તેમનો સાથ-સહકાર ધારેલો તેટલો મળ્યો નહિ. ઘણા તો ભોળા ભાવે પૂછતાઃ પણ કમ્પ્યુટરના સ્ક્રીન પર કાંઈ પુસ્તકો ઓછાં જ વાંચવા બેસવાનું છે કોઈ? આવડું મોટું પીસી સાથે કોઈ રાખવાનું છે? ચોપડી તો બગલ થેલામાં લઈ જવાય. આજે એ જ બગલથેલામાં એક ડિવાઈસમાં લોડ કરીને ૨૦૦ પુસ્તકો સાથે ફેરવી શકાય છે. આ બધી શક્યતાઓ રતિભાઈએ વર્ષો પહેલાં પારખી લીધેલી. એ વખતે હજી ઈન્ટરનેટ તવંગરોની મોજશોખની વસ્તુ હતી. પણ આવતી કાલે નાનું છોકરું પણ નેટ સેવી હશે એ તેમણે જોઈ લીધું હતું. અને ૨૧મી સદીના નાગરિકો સાથે જો વાત કરવી હોય તો જમાનાઓ જૂનાં સાધનોથી નહિ, તેમનાં સાધનોથી જ કરવી જોઈએ એ વાત રતિભાઈ સમજી શક્યા હતા. તેમના જવાથી આપણને એક નિત્ય યુવાન ભાષાના ભેખધારીની ખોટ પડી છે. તેમના કામને આગળ ને આગળ ધપાવતા રહીએ એ જ તેમને સાચી અંજલી હોઈ શકે.

મોન્યુમેટ

પરીકથાના લેખકનું સ્મારક

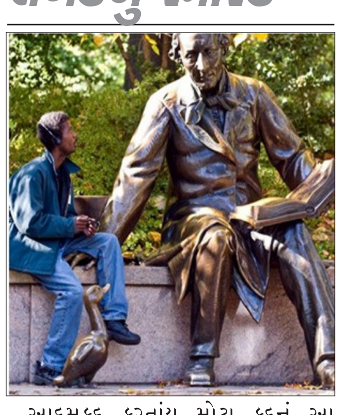

આદમકદ કરતાંય મોટા કદનું આ પૂતળું છે ડેન્માર્કના વિશ્વવિખ્યાત પરીકથા લેખક હાન્સ એન્ડર્સનનું. પણ એ આવેલું છે અમેરિકાના ન્યૂ યોર્ક સિટીના સેન્ટ્રલ પાર્કમાં. અહીં એન્ડર્સન અર્ધ-આત્મકથાત્મક પરીકથા 'ધ અગ્લિ ડકલિંગ' એક બતકને જ વાંચી સંભળાવે છે. એન્ડર્સનના ૧૫૦મા જન્મ દિવસે ૧૯૫૫માં આ પૂતળાનું અનાવરણ થયું હતું. આ સ્મારકના ખર્ચ માટે ૭૫ હજાર ડોલરનો ફાળો ડેન્માર્ક અને અમેરિકાનાં બાળકોએ એકઠો કર્યો હતો.

આલ્બમ

શકુંતલા યુરોપિયન અને ભારતીય

કવિ કાલિદાસના અભિજ્ઞાન-શાકુંતલ નાટકે અનેક ચિત્રકારોને પ્રેરણા આપી છે. અહીં આપેલું ચિત્ર ૧૯૦૯માં એક અજ્ઞાત યુરોપિયન કલાકારે તૈયાર કરેલું છે. સખીઓ અનસૂયા અને પ્રિયંવદાની વિદાય પછી શકુંતલા અને રાજા દુષ્યન્તનો લતામંડપમાં થતો પ્રવેશ અહીં ચિત્રિત થયો છે. પાત્રોનાં વેશભૂષા અને સમગ્ર પરિવેશ ભારતીય કરતાં યુરોપિયન વધારે લાગે છે તો બીજું ચિત્ર છે આપણા દેશે બહાર પાડેલી ટપાલ ટિકિટનું. તેમાં દુશ્યન્તની વિદાય પછી શકુંતલા તેની બે સખીઓ અનસૂયા અને પ્રિયંવદા સાથે દુશ્યન્તનાં સ્મરણો વાગોળતી જોવા મળે છે.

ફોકસ

મધરાજમાં મુસાફરી ઝટકામા

દીનશાહજીની આંગળી પકડીને આપણે દક્ષિણ ભારતના પ્રવાસે તો નીકળેલા, પણ વચમાં બેંગલોરમાં સારું એવું રોકાઈ ગયા. શું થાય? બેંગલોર શહેર જ એવું છે. હવે દીનશાહજીની સાથે આગળ વધીએ. આ પુસ્તકમાં તેમણે પ્રવાસની વાતો તો લખી જ છે, પણ તે વખતના લોકોના જીવનની વાતો પણ લખી છે. તેમાં અવારનવાર ભ્રષ્ટાચાર, લાંચ-રુશ્વત વગેરેની વાતો પણ આવે છે. વાંચીને જરા હાશકારો થાય છેઃ આજકાલ જ આવું બધું થાય છે એવું નથી. સોએક વર્ષ પહેલાં પણ થતું હતું. સાંભળો તેમની આ વાતઃ એક અધિકારીએ પોતાના કન્ત્રાક્તરને ખુલ્લું લખ્યું કે જો તું મને ૭૦૦૦ રૂપીઆ સુધી વર્તાવશે નહિ તો હું તને ખરાબ કરીશ. પોતાને માથે ભારે જોખમ રાખેલું તેથી એ રકમ પેલાને પહોંચતી કર્યા વગર તેને છુટકો રહ્યો નહિ. થોડી મુદતમાં આ કન્ત્રાક્તર મરણ પામ્યો, તેના વારસ નહિ રહેવાથી તેની માલ-મિલકત જપત થઇ તેમાં આ ચિઠી બી સરકારને હાથ લાગી. એ ઉપરથી પહેલ વહેલા તો તજવિજની કઈ ધામધૂમ ચાલી, પણ પાછળથી એ સઘળું સૂઈ ગયું. અને હજી આ અમલદાર જેને ધિક્કાર સાથની બરતરફી ઘટતી હતી તે તેવોને તેવો સુખીયારો છે.

ચાલો ભાઈ, જેહના ભાગ્યમાં જે સમે જે લખ્યું...એ અમલદારે એનાં કર્યાં ભોગવ્યાં હશે. પણ આપણે હવે જઈએ દીનશાહજીની સાથે મધરાજ. હેં? મધરાજ? એ વળી ક યાં આવ્યું, તમે પૂછશો. આજે કોઈ આ નામ જાણતું નથી પણ ૧૯મી સદીના બીજા કેટલાક પ્રવાસ વર્ણનનાં પુસ્તકો લખનારાઓએ પણ મધરાજ નામ વાપર્યું છે. એટલે એ જમાનામાં આ નામ પ્રચલિત હોવું જોઈએ. આ મધરાજ એટલે મદ્રાસ, આજનું ચેન્નાઈ. અને દીનશાહજીની આ મધરાજ વિશેની પહેલી છાપ કાંઈ બહુ સારી નહોતી. તેઓ લખે છેઃ વસ્તી અને કારખાનાંઓની બાબતમાં, વેપાર, માતબરી, બાંધણીઓ અને રચનાની બાબતમાં, મધરાજ મુંબઈ કરતાં ઘણું ઉતરે છે. રાજધાનીનો વિચાર મુંબઈ કે કલકત્તા ઉપરથી કરીયે તો મધરાજની મુલાકાત લેનાર નાઉમેદ થાય. પણ પછી તરત કહે છેઃ મધરાજ મુંબઈના કરતાં ઉતરતું છે, પણ તે પોતાની રીતોમાં જોવા જોગ અને અભ્યાસ કરવા જોગ છે. કોઈબી ચાલાક હોસિલા પરદેશીને તે હજાર વાતે નવું, હજાર વાતે નવાઈ જેવું, લાગવું જોઈએ. લેખક પારસી હોય, અને તેના લખાણમાં રમૂજ ન હોય તેવું બને? મધરાજમાં તે વખતે વપરાતા એક વાહનનું તેમણે કરેલું વર્ણન જુઓઃ મધરાજની અંદરખાનેની, જૂની અવસ્થા બતલાવનારી, એક જુદી જ ચીજ છે. વેલાતમાં ફ્લાઈ છે, મુંબઈમાં બગી છે, મધરાજમાં ઝટકો છે. આકારમાં શીગરામને કંઈ મળતો, લંબાઈ-પોહોલાઈમાં તેનો પોણો હિસ્સો, બે ઊંચા ચાક પર મેલાયેલો, ઘણા નબળા પાટીઆનો એ ઝટકો બનેલો છે, ઘણી હાલ હવાલ રીતે તે જોડાયલો, ઠોકાયલો છે. તેમાં સીકડાઈને ચાર જન બેસે એટલી જગા કરી છે. બહાર અડધો નાગો હાંકનાર બેસે છે, જેના શરીરની ખુશબોઈ ગાડીમાં પઝરેલી જ રહે છે. ખરું કે આ ગાડી સાથે જોડેલો તે ઘોડો છે. પણ તે કમ્મર જેટલો ઊંચો છે, એક આંચકો કે લાતમાં તૂટી પડે તેવો છે. પચીસ ઠીગલાનું, દોરડી સુતરીથી ઝકડેલું, રફુચક્કર હાર્નેસ છે, કે જે આ હાડકાના પાંજરાથી નથી બદતર કે નથી સરસ. ઝટકો તે ઝટકો જ. ગમે એટલી દૂર તે એક ઝટકામાં લઈ જશે. કડકડાટ ખડખડાટ, ઉછળતી પતકાતી ધધનતી, ચરચર ચરચર ચરચર થતી, સવારીની ગાડીને મારી જશે બે ઘોડાની ગાડીને પાછળ મેલશે. (અહી આપેલું ઝટકા સહિતના મધરાજના માર્ગનું ચિત્ર પુસ્તકમાં નથી. બીજેથી મેળવીને મૂક્યું છે.) આવા ઝટકામાં દીનશાહજી ભલે બેસે, આપણી તેમ કરવાની હિંમત ન ચાલે. જો કે આજે એવા ઝટકા ચેન્નઈમાં છે જ ક્યાં? દીનશાહજીની સાથેની બાકીની મુસાફરી હવે પછી ક્યારેક.

અહિંસામાં શક્તિ

૨જી ઓકટોબર વિશ્વે અહિંસા દિવસ તરીકે સ્વીકારેલો છે. અને મહાત્મા ગાંધી એને માટે નિમિત બન્યા છે. ગાંધી માટે અહિંસા શું છે? પ્રાણી માત્ર તરફ કરૂણા માટે ઝેરી સાપ પણ જો એમના શરીર પર ચઢી જાય તોય તેઓ સ્વસ્થ રહી સાપને જે કંઇ કરવું હોય તે કરવા દે. જો એને ડંખ મારવો હોય તો તે તેમ કરે અને જો શરીર પરથી સહજ રીતે ઉતરી જતો હોય તો તેને તેમ કરવા દે પારાવાર કરૂણા એ ગાંધીની અહિંસાના ખ્યાલમાં રહેલી છે. સાપનો દાખલો એ તો એક અંતિમ છેવાડાનો દાખલો છે.

કારણકે આખા જીવન દરમિયાન કેટલીવાર સાપ આપણા શરીર પર ચઢે? નજીકની સંદર્ભમાં જોઇએ તો આપણા નાના મોટા વહેવારમાં દેખાતી અભદ્રતા અવિવેક, અવિનય હતા. સાવ નજીકના સ્પર્શી જાય એ સંદર્ભમાં જોઈએ તો આસપાસના માનવ સમુદાય માટે એમાં દુશ્મન જૂથ પણું આવી જાય! અખૂટ પ્રેમ, વેર, અને હિંસાનો સંપૂર્ણ અભાવ. આ દ્રષ્ટિએ અહિંસાનો વિચાર કરીએ તો ગાંધીની અહિંસા માનવ વસ્તીની અમુક જૂથ કે જૂથોથી જોજનો દૂર છે.

અત્યારે આપણા પાડોસી પાકિસ્તાનના પેશાવરના એક ખ્રિસ્તી ચર્ચ પર થયેલો પાશવી તાલિબાન હુમલો ૭૦ થી વધારે નિર્દોષ લોકોએ એમાં સ્ત્રીઓ અને બાળકો પણ જાન ગુમાવ્યા એજ રીતે કેનિયાના પાટનગર નાઈરોબીમાં કેટલાક ઈસ્લામિક આતંકવાદીઓએ એક મોલમાં નિર્દોષ લોકોને ઘેરી અંધાધૂધ ગોળીબારીમાં ૫૦ થી વધારે માણસોને મારી નાખ્યા. આ હિંસક હુમલાખોરોના કારણમાં આપણી નથી જતા અને આવી નિર્દય હત્યા પાછળ શું વ્યાજબી કારણ હોઈ શકે?

ગાંધી આજે પ્રસ્તુત છે અને અપ્રસ્તુત પણ છે. એવા માનવ સમુદાયો અને જૂથો છે. જ્યાં ગાંધીની અને સામાન્ય ગરીબ ગુરખાં માણસોની અહિંસાની સમજનો 'અ' પણ પહોચ્યો નથી. આવા ક્રૂર અને જંગલી જૂથોને અહિંસા કેવી રીતે સમજાવી શકાય?

ગાંધી તો અહિંસાનો પાઠ ભણાવવા આત્મત્યાગની વાત કરતા આફ્રિકામાં એમણે અન્યાયી કાયદાના વિરોધ માટે તેમ કર્યુ હિંદમાં તેમણે મીઠાના સત્યાગ્રહ વખતે સીલેકટેડ ટુકડીઓને પશુબળ સામે ધરી એક મુસ્લિમ છોકરીએ ગોળી ખાઈને પણ પોતાના અહિંસક અધિકાર માટે આંગળી ઊંચી રાખી કદાચ આજ રસ્તો છે અહિંસામાં રહેલી શકિતને પ્રગટ કરવાનો આવુ થશે ત્યાં ગાંધી પ્રસ્તુત રહેવાના.

સુરત. નરેશ ઉમરીગર

ચર્ચાપત્રો

એન્ટ્રીની માહિતી જોઇએ છે?

માહિતી અધિકારના ધારા હેઠળ રાજ્ય / કેન્દ્ર સરકાર અને તેમના સત્તા મંડળો દ્વારા તેમજ હાઈકોર્ટ અને તેના તાબા હેઠળની અદાલતો મારફત પણ જરૂરી તેમજ મળવા પાત્ર અને નક્કી થયેલી આપવા યોગ્ય માહિતી નિયત અને મુકરર ફીની રકમ ભર્યેથી નાગરિકોને મળી શકે તેમ છે, ગુજરાત રજ માહિતી આયોગના વડા મુખ્ય માહિતી કમીશ્નરની કચેરી આંકડા અને અર્થશાસ્ત્ર વિભાગ, (પહેલા માળે, સેકટર-૧૮,) ગાંધીનગર મુકામે અને કેન્દ્રીય માહિતી આયોગની કચેરી (ઓગષ્ટ ક્રાંતિ ભવન, બીજા માળે, ભીખાજી કામા પ્લેસ, નવી દિલ્હી) માં છે રજૂઆત ૩ તબક્કામાં થાય છે. પ્રથમ ચરણમાં થયેલ ફરીયાદ, રજૂઆત અંગે કોઇ પ્રતિભાવ ૩૦ દિવસમાં મળ્યો નહીં હોય અગર તો પ્રતિભાવથી નારાજગી હોય તો જે તે વિભાગને અગાઉ કરેલ અરજની સ્થિતી માહિતી અધિકાર દ્વારા જાણવા સારુ સંબંધિત વિભાગમાં અગાઉ કરેલ અરજની સ્થિતિ માહિતી અધિકાર દ્વારા જાણવા સારુ સંબંધિત વિભાગમાં પ્રથમ અપીલ થઈ શકે છે અને તેજ રીતે પ્રથમ અપીલ થયેથી ૪૫ દિવસમાં યોગ્ય પ્રતિભાવ મળ્યો નહીં હોય અગર તો ઉપર અગાઉ જણાવ્યા મુજબ પ્રતિભાવથી અસંતુષ્ઠ તો બીજી અપીલ રાજય માહિતી આયોગને સદર કાયદા હેઠળ જરૂરી માહિતી માંગવા થઈ શકે છે. અને તેમાં ખાસ દાદ એવી પણ માંગી શકાય છે કે, અરજથી માંગેલ માહિતી તાકીદે પુરી પાડવી, ઈરાદાપૂર્વક માહિતી નકારવા બદલ લાગતા વળગતા જાહેર માહિતી અધિકારીને કસુરદાર ઠેરવીને તેમની પોતાની જવાબદારી નક્કી કરી માહિતી મળી શકે ત્યાં સુધીના ગાળા માટે તેમનો ખાતાકીય રીતે શિક્ષાત્મક દંડ ફટકારવો, સબબ અધિકાર હેઠળ ધરમ ધક્કા ખાવા પડયા હોય થયેલ હેરાનગતિ અને ખર્ચ પેટે યોગ્ય રકમ વળતર સ્વરૂપે પૂરી પાડવાનો આદેશાત્મક હુકમ કરવા સારુ અરજ અને વિશેષ દાદ છે, જમીન અંગેની વિગતોમાં... જમીન દફતરેથી પણ એન્ટ્રીમાં ફેરફાર થયો હોય તો તે અંગેની માહિતી એવી કે, એન્ટ્રી જે કોઈ અરજી તેની સાથેના બીડાણો, પંચનામા, કુલ મુખત્યારનામા, નિવેદનો, સ્થળ તપાસ અહેવાલ, દસ્તાવેજો તથા અન્ય જે કોઈ પ્રક્રિયાનાં આધારે કરવામાં આવી હોય તેની પ્રમાણિત નકલો મેળવીને જાણી શકાય છે. એટલું જ નહીં - એન્ટ્રી કરતા પૂર્વે મુળ માલિકને કયારે અને કેવી રીતે જાણ કરવામાં આવી હતી? તે તમામના આધાર - પૂરાવા દર્શાવતા દસ્તાવેજો - રેકોર્ડની નકલો પણ માંગી શકાય, ત્યાં સુધી કે, એન્ટ્રી ફાયનલ કરતા પહેલા કોઇ જાહેર કે, વ્યક્તિગત નોટીસથી કોઈને જાણ કરવામાં આવેલ હોય, વાંધા કે, સૂચનો મંગાવવામાં આવ્યા હોય તો તે તમામની પ્રમાણિત નકલ પણ મેળવી શકાય, ઉક્ત નોટીસના સંદર્ભમાં અત્રેની કચેરીને જો કોઇ વાંધા કે, રજૂઆતો મળી હોય તો તે ક્યારે અને કોના તરફથી મળી છે? તે તથા મળેલી રજૂઆતની પ્રતો પણ મેળવી શકાય, અલબત્ત - એન્ટ્રી માટે દરખાસ્ત કરનાર તથા તેની તપાસણી કરી તેને આખરી નોંધ તરીકે મંજૂર કરનાર અને તેની પંચાયતનાં યા લાગતા વળગતા રેકોર્ડમાં નોંધ કરનાર તમામ કર્મચારી - અધિકારીઓના નામ અને હોદ્દા તેમજ તેમણે કરેલ નોંધ અને નોંધ કર્યા તારીખની વિગતો પણ મેળવી શકાય - બલ્કે સદર એન્ટ્રી મૂળ માલિકને અંધારામાં રાખી તેમની ધ્યાન બહાર અન્ય લોકો સાથે મેળાપીપણાથી નિયમ વિરૂધ્ધ જઈ ખોટી રીતે કરનાર અધિકારીના નામ અને હોદ્દાની વિગતો તથા તેમની સામે આ બાબતે શું પગલા લેવામાં આવ્યા? જો કોઇ પગલા લીધા નહીં હોય તો, કયા પગલા લેવા ધારો છો? તે તમામે તમામ વિગતો અરજી ફીની રકમ રૂા. ૨૦/- અદા કરી અને / અથવા ગરીબી રેખા હેઠળ જીવતો વ્યક્તિ આર. ટી. આઈ. અંતર્ગત નિ:શુલ્ક મેળવી શકે તેમ છે.

સુરત. સુનીલ રા. બર્મન

તો શિક્ષણ બોજ નહીં બને

તા. ૮/૧૦/૧૩ના 'ગુજરાતમિત્ર-ા'ની શિક્ષણ અને સંસ્કારની સમસ્યાઓ કોલમમાં લેખકશ્રી એકલવ્યજીએ વિદેશમાં 'ગુજરાતી' ભાષાનું શિક્ષણ નેટ પર શીખવવાની શરૂઆત થઈ છે તે જણાવ્યું છે તે એક સારી બાબત છે. સાથો સાથ તેઓએ આજે અન્ય શિક્ષણપણ નેટ દ્વારા આપવા અપીલ કરી છે તે યથાયોગ્ય છે.

આજે આપણે જ્યારે ભાર વિનાના ભણતરની વાતોનાં વડા જ વર્ષોથી કરતા આવીએ છીએ કોઇ નક્કર કાર્યવાહી થતી નથી. માટે આજે જ્યારે 'ઇ' શિક્ષણની શરૂઆત થઇ છે ત્યારે શાળામાં ફકત ગણિત, વિજ્ઞાન, અંગ્રેજી જેવા મહત્વના વિષયોનું શિક્ષણ અપાવું જોઈએ બાકીન શિક્ષણો વિદ્યાર્થી નેટ દ્વારા પ્રાપ્તી કરે એ સમયની માંગ છે. પરિક્ષાઓ હળવી કરવી શકાય માટે આ અંગે રાજ્ય સરકારનું શિક્ષણખાતું, શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ, કુલપતિઓ તેમજ શાળા સંચાલકો સંયુક્ત રીતે મીટીંગથી ભેગા મળીને ચર્ચા વિચારણા કરીને કોઇ ગંભીર નક્કર કાર્યવાહી કરશે તો જ ભણતરનો ભાર હળવો થશે. વિદ્યાર્થી હતાશ નિરાશ થઇને આપઘાત કરતાં અટકશે અને સમાજ પર એક મોટો ઉપકાર થશે સાથો સાથ વાલીઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને શાળાઓ આજે જે શિક્ષણનો ભાર લઇને ચાલે છે તે હળવો થશે. માટે આ બાબતને સૌએ ગંભીર રીતે લઇ નક્કર કાર્યવાહી કરવાની જરૂર છે. તો જ શિક્ષણ એક બોજ નહીં પણ માણવા જેવું થશે.

સુરત. શશિકાંત દલાલ